

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Budjettikatsaus 2021

Katsaus valtion talousarvioesitykseen, lokakuu 2020

Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:67

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:67

Budjettikatsaus 2021

Katsaus valtion talousarvioesitykseen, lokakuu 2020

Valtiovarainministeriö

ISBN PDF: 978-952-367-331-1

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	5.10.2020
Julkaisun nimi	Budjettikatsaus 2021. Katsaus valtion talousarvioesitykseen, lokakuu 2020	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:67	
Diaari/hankenumero		Teema Talouspolitiikka
ISBN PDF	978-952-367-331-1	ISSN PDF 1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-331-1	
Sivumäärä	40	Kieli suomi
Asiasanat	talouspolitiikka, valtion talousarvioesitys, budjetti, budjetointi, valtiontalous	
Tiivistelmä	<p>Tässä julkaisussa tarkastellaan vuoden 2021 talousarvioesitystä, joka annetaan eduskunnalle lokakuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista vuonna 2021. Talousarvioesitys pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.</p> <p>Maailmanlaajuinen koronaviruspandemia on supistanut alkuvuonna 2020 Suomen taloutta vähemmän kuin suurinta osaa Euroopan talouksista. Talous toipuu alkuvuoden 2020 pysähdyksestä asteittain. Vuonna 2021 BKT:n ennakoidaan kasvavan 2,6 %. Työllisten määrä supistuu vuonna 2021 vielä hieman, jolloin työllisyysasteeksi ennakoidaan 71,0 %.</p> <p>Koronavirusepidemiasta seurannut talouden taantuma ja epidemian haittojen vähentämiseksi tehdyt toimet ovat kasvattaneet julkisen talouden alijäämää vuonna 2020 huomattavan paljon. Julkinen talous jää taantumaan jälkeen heikompaan tilaan kuin ennen epidemian alkua. Lähivuosina näkyvissä oleva talouskasvu ei riitä vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ennalleen, ja julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä.</p> <p>Vuoden 2021 talousarvioesityksen määrärahat ovat 64,2 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 10,8 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 135 mrd. euroon. Menotaso nostavat koronavirustilanteeseen liittyvät määräaikaisten menonlisäykset. Lisäksi menotaso korottavat muun muassa työttömyysmenojen kasvu, laki- ja sopimusperusteiset indeksikorotukset, valtion palkkatarkaisu sekä jo aiemmin päätetyt lisäpanostukset, kuten HX-hävittäjähankinnan arvioidut menovaikutukset.</p>	
Kustantaja	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	5.10.2020	
Publikationens titel	Budgetöversikt 2021: Översikt över budgetpropositionen, oktober 2020		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 2020:67		
Diarie-/ projektnummer		Tema	Finanspolitiken
ISBN PDF	978-952-367-331-1	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-331-1		
Sidantal	40	Språk	finska
Nyckelord	ekonomisk politik, budgetproposition, budgetering, statsfinanser, finanspolitik		
Referat	<p>I denna publikation granskas budgetpropositionen för 2021, som lämnas till riksdagen i oktober. Avsikten är att ge en kort beskrivning av centrala teman i statsbudgeten 2021. Budgetpropositionen baserar sig på en oberoende ekonomisk prognos från finansministeriets ekonomiska avdelning, och den presenteras i den ekonomiska översikten.</p> <p>Den globala coronaviruspandemin har i början av 2020 minskat Finlands ekonomi i mindre utsträckning än de flesta de europeiska ekonomierna. Ekonomin återhämtar sig stegvis från avbrottet i början av 2020. År 2021 beräknas BNP växa med 2,6 %. Antalet sysselsatta minskar ytterligare en aning 2021, varvid sysselsättningsgraden beräknas ligga på 71,0 %.</p> <p>Den ekonomiska recessionen till följd av coronavirussituationen och de åtgärder som vidtagits för att minska skadorna av epidemin har avsevärt ökat underskottet i de offentliga finanserna 2020. De offentliga finanserna kommer efter recessionen att befinna sig i ett svagare läge än före epidemin. Den ekonomiska tillväxt som kan skönjas under de närmaste åren räcker inte till för att återställa saldot i de offentliga finanserna och de kommer därför att uppvisa ett tydligt underskott.</p> <p>Anslagen i budgetpropositionen för 2021 uppgår till 64,2 miljarder euro. Statens budgetekonomi beräknas uppvisa ett underskott på cirka 10,8 miljarder euro och statsskulden beräknas stiga till cirka 135 miljarder euro. Utgiftsnivån höjs av tidsbundna utgiftsökningar som anknyter till coronavirussituationen. Vidare stiger utgiftsnivån till följd av bland annat ökningen i arbetslöshetsutgifter, lagstadgade och avtalsbaserade indexförhöjningar, statens löneuppgörelse samt de tilläggssatsningar som regeringen beslutat om redan tidigare, såsom de uppskattade utgifterna på grund av HX-jaktplansprojektet.</p>		
Förläggare	Finansministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

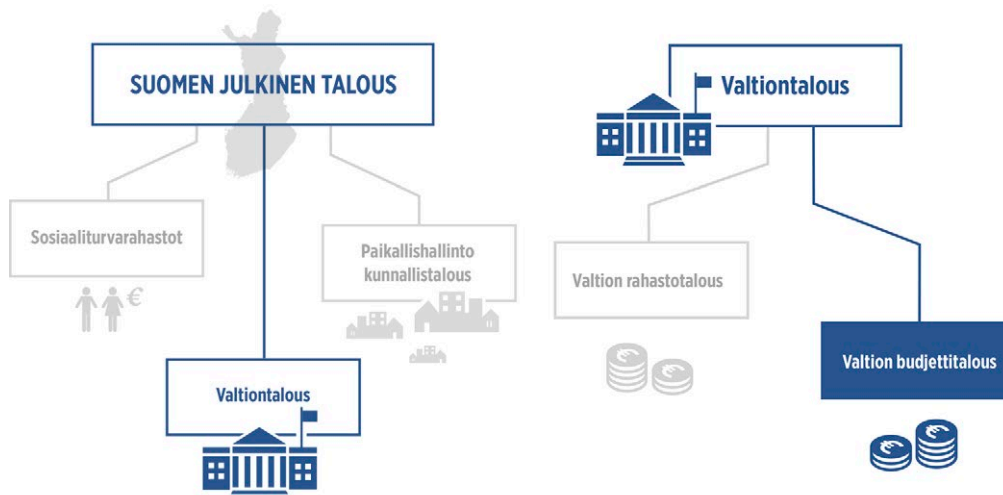
Published by	Ministry of Finance	5 October 2020	
Title of publication	Budget review 2021: Review on central government budget proposal, October 2020		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Finance 2020:67		
Register number		Subject	Economic Policy
ISBN PDF	978-952-367-331-1	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-331-1		
Pages	40	Language	Finnish
Keywords	economic policy, central government budget proposal, budgeting, central government finances		
<p>Abstract</p> <p>The present publication examines the budget proposal for 2021, which will be submitted to Parliament in October. The aim is to provide a concise description of the central themes of the 2021 Budget. The budget proposal is based on an independent economic forecast of the Economics Department at the Ministry of Finance, which is presented in the Economic Survey.</p> <p>During the first half of 2020, the ongoing coronavirus pandemic reduced the Finnish economy less compared to most European economies. The economy will gradually recover from the sudden halt occurring in the first half of 2020. GDP is expected to grow by 2.6 % in 2021. In 2021, the number of employed people will continue to slightly decrease, resulting in the projected employment rate of 71.0%.</p> <p>The economic downturn triggered by the coronavirus outbreak and the measures to contain its impacts have substantially boosted Finland's general government deficit in 2020. General government finances will not return to the pre-pandemic levels when the downturn is over. The economic growth expected in the coming years will not be enough to balance the general government budgetary position and Finland's general government finances will remain substantially in deficit.</p> <p>The appropriations in the budget proposal for 2021 amount to EUR 64.2 billion. The central government on-budget deficit is expected to be around EUR 10.8 billion, and central government debt is expected to rise to around EUR 135 billion. Temporary increases in expenditure related to the coronavirus situation will lead to higher expenditure. The expenditure will also be higher due to issues such as the increase in unemployment expenditure, statutory and contractual index increases, the central government wage agreement, and additional, previously decided investments, such as the estimated expenditure impacts of the purchase of HX fighter aircraft.</p>			
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Talouden näkymät	11
2.1	Reaalitalous.....	11
2.2	Julkinen talous.....	12
3	Hallituksen talouspoliittinen linja	16
4	Valtion talousarvioesitys 2021	22
4.1	Tulot, menot, alijäämä ja velka.....	22
4.2	Poimintoja talousarvioesityksen 2021 vero- ja määrärahapäätöksistä.....	27
4.3	Kuntatalous.....	36
5	Yhteenveto	39

1 Johdanto

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista. Valtiontalous sisältää valtion talousarviotalouden eli budjettitalouden ja valtion rahastotalouden. Valtion budjettitalouden sijoittumista valtiontalouteen ja Suomen julkiseen talouteen on havainnollistettu kuviossa 1. Tässä julkaisussa keskitytään pääosin valtion budjettitalouteen. Tarkastelun kohteena on hallituksen vuoden 2021 talousarvioesitys, joka annetaan eduskunnalle lokakuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista kuvioiden ja taulukoiden avulla, sekä johdattaa lukija tutkimaan teemoja tarkemmin Internet-linkkien kautta. Talousarvioesitys pohjautuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan talousennusteeseen, joka esitellään Taloudellisessa katsauksessa.

Kuvio 1. Valtiontalous osana julkista taloutta ja valtion budjettitalous osana valtiontaloutta

Lähde: tutkibudjettia.fi

Ylin päätävä valta valtion varojen käytöstä on Suomessa eduskunnalla, joka käyttää valtaa lähinnä kahdella tavalla: säätämällä lakeja ja hyväksymällä talousarvioita. Valtaosa talousarvion sisällöstä on lailla sidottua ja ennen talousarviosta päättämistä muutetaan usein

lakeja. Eduskunta hyväksyy budjetin seuraavalle talousarviovuodelle ennen edellisen talousarviovuoden loppua.

Valtion talousarvio eli budjetti on valtion taloutta ja varainhoitoa koskeva suunnitelma, jonka laadinnan pohjana on kevään julkisen talouden suunnitelma sekä pääministeri Marinin hallitusohjelma. Käytännössä valtion talousarviossa arvioidaan valtion seuraavan vuoden tulojen ja menojen suuruutta ja kohdentumista. Hallitus neuvottelee talousarvioesityksestä budjettiriihessä.

Hallitusohjelmassa määritellään hallituksen talouspoliittiset päälinjat, joiden mukaisesti budjetti laaditaan. Lisäksi hallitus päättää vaalikauden alussa vaalikauden kehyksestä eli valtion menokatosta, sekä kehysmenettelyn säännöistä. Samalla kehys määrittelee linjan koko nelivuotisen vaalikauden menoille. Hallitus tarkistaa vuosittain huhtikuussa julkisen talouden suunnitelmassa kehysten hallinnonaloittaiset määrärahat sekä päivittää kehysten vastaamaan kustannustason, hintojen ja kehysmenojen rakenteen muutoksia. Lisätietoa osoitteessa <http://vm.fi/valtion-talouden-kehukset>.

Vuoden 2021 talousarvioesityksen loppusumma on 64,2 mrd. euroa. Pääosa määrärahoista käytetään sosiaaliturvaan. Tulot kerätään pääasiassa liikevaihtoon perustuvista veroista, kuten arvonlisäverosta, ja tuloveroista, kuten ansio- ja pääomatuloverosta. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoitaan 10,8 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 135 mrd. euroon.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus talouden näkymiin reaalitalouden ja julkisen talouden osalta. Luvussa 3 käsitellään hallituksen talouspoliittisia tavoitteita ja niiden toteutumista. Luku 4 käsittelee valtion talousarvioesityksen tulo- ja menoarvioita, alijäämää ja velkaa. Myös kuntataloutta käsitellään valtion budjettitalouden näkökulmasta. Luvussa 5 tehdään yhteenveto.

2 Talouden näkymät

Valtiovarainministeriön Taloudellisessa katsauksessa käsitellään kansallisen ja kansainvälisen talouden näkymiä sekä talouspolitiikkaa ja julkista taloutta.

2.1 Reaalitalous

Koronaviruspandemia on supistanut Suomen taloutta vähemmän kuin suurinta osaa Euroopan talouksista alkuvuonna 2020. Talouden toipuminen vuoden 2020 loppupuolelta alkaen on hidasta taloudenpitäjien alhaisen luottamuksen sekä epävarmuuden kasvun seurauksena.

Bruttokansantuotteen ennustetaan supistuvan 4,5 % vuonna 2020. Viennin lisäksi supistuvat yksityinen kulutus sekä yksityiset investoinnit. Julkisten menojen lisääntyminen tukee talouskasvua. Työllisyys supistuu 2 % ja työllisyysaste laskee 71,2 prosenttiin. Työllisyyden lasku ja lomautettujen suuri määrä kohottavat työttömyysasteen 8 prosenttiin.

Talous toipuu alkuvuoden 2020 pysähdyksestä asteittain. BKT:n ennustetaan kasvavan 2,6 % vuonna 2021. Tavaroiden kulutuksen arvioidaan palautuvan normaalitasolleen 2021, mutta kuluttajien varovaisuuden ennakoidaan vaikuttavan vielä palveluiden kulutukseen. Investointien toipumista heikentää asuinrakentamisen väheneminen. Vienti ja teollisuustuotanto kärsivät globaalin pandemian jatkumisesta, mutta kääntyvät kasvuun vuonna 2021. Työllisten määrä supistuu vuonna 2021 vielä hieman, jolloin työllisyysaste on 71,0 %.

Koheneva taloudellinen toimeliaisuus ja työllisyyden paraneminen nostanevat palkkaliukumia vuonna 2021, ja nimellisansiot nousevat 2,5 %. Epävarmuus talouden tulevasta kehityksestä kuitenkin heijastuu inflaatioon tulevina vuosina.

Taulukko 1. Kansantalouden kehitys vuosina 2018–2021

Ennuste, lokakuu 2020	2018*	2019*	2020**	2021**
BKT:n arvo, mrd. euroa	233,7	240,6	232,6	242,2
BKT, määrän muutos, %	1,5	1,1	-4,5	2,6
Työttömyysaste, %	7,4	6,7	8,0	8,2
Työllisyysaste, %	71,7	72,5	71,2	71,0
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,1	1,0	0,4	1,2
Pitkä korko, 10 v, %	0,7	0,1	-0,2	-0,1

*Ennakkotieto

**Ennuste

2.2 Julkinen talous

Koronavirustilanteesta seurannut talouden taantuma ja epidemian haittojen vähentämiseksi tehdyt toimet kasvattavat julkisen talouden alijäämää vuonna 2020 huomattavan paljon. Julkinen talous jää taantumaan jälkeen heikompaan tilaan kuin ennen epidemian alkua. Lähivuosina näkyvissä oleva talouskasvu ei riitä vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ennalleen, ja julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä.

Julkisen talouden kestävyyttä heikentävät rakenteelliset tekijät eivät ole kadonneet vaan vaikuttavat jatkuvasti suhdanteista riippumatta. Väestön ikääntyminen on jo kasvattanut eläkemenoja sekä hoito- ja hoivamenoja, ja samankaltainen kehitys jatkuu kuluvalle vuosikymmenellä ja edelleen sen jälkeen. Julkisessa taloudessa on kestävyysvaje, jota ei ole vielä ratkaistu.

Valtionhallinto kantaa suurimman osan koronavirustilanteen vuoksi päätettyjen tukitoimien kustannuksista. Finanssipolitiikka on voimakkaasti elvyttävää vuonna 2020. Vuodesta 2021 lähtien valtiontalouden alijäämä alkaa pienentyä, kun talous kasvaa ja iso osa tukitoimenpiteistä loppuu.

Paikallishallinnon tilanne pysyy vaikeana. Paikallishallinnon rahoitusasemaa rasittaa väestön ikääntymisestä johtuva sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden tarpeen ja menojen kasvu. Käsillä oleva taantuma supistaa verotuloja, mutta toisaalta valtio tukee kuntataloutta koronavirustilanteen vuoksi voimakkaasti erityisesti vuonna 2020.

Työeläkelaitosten ylijäämä sulaa vuonna 2020 tilapäisesti lähes kokonaan, kun työeläkemaksua alennetaan väliaikaisesti ja työllisyystilanteen heikkeneminen supistaa maksutuloja. Työeläkelaitosten ylijäämä jää myös tulevina vuosina puolen prosentin tuntumaan, kun eläkemenojen kasvu jatkuu ja alhainen korkotaso hidastaa työeläkelaitosten omaisuustulojen kasvua.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa heikentävät runsaat lomautukset, työttömyyden lisääntyminen ja työttömyysturvaan tehdyt väliaikaiset laajennukset. Muiden sosiaaliturvarahastojen tilannetta helpottaa vuonna 2021 lomautettujen määrän aleneminen sekä työttömyysvakuutusmaksun korottaminen.

Julkisen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on kääntynyt jyrkkään kasvuun ja nousee vuonna 2020 yli 10 prosenttiyksikköä noin 70 prosenttiin. Velkasuhteen äkillinen kasvu johtuu bruttokansantuotteen supistumisesta sekä etenkin valtionhallinnon alijäämän mitavasta kasvusta. Vuoteen 2024 mennessä velkasuhde nousee yli 75 prosenttiin.

Julkisen talouden tämän hetken merkittävimmät riskit linkittyvät läheisesti yleiseen talouskehitykseen. Mahdollinen epidemian uusi aalto, yleisen epävarmuuden kasvu sekä mahdollisesti jälleen kiristettävät sulkutoimet voivat hidastaa talouden toipumista ja heikentää julkista taloutta. Lisäksi julkisen talouden ehdolliset vastuut ja erityisesti takausten huomattava kasvu muodostavat riskin julkiseen talouteen.

Taulukko 2. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta

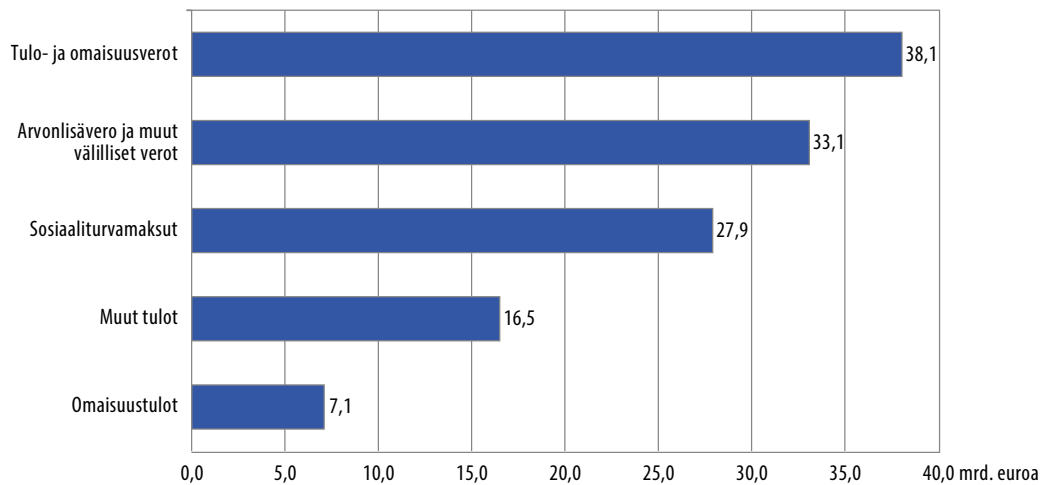
Ennuste lokakuu 2020, % BKT:sta	2018	2019*	2020**	2021**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	42,4	42,2	41,9	42,7
Julkisyhteisöjen menot	53,4	53,3	59,8	57,6
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-0,9	-1,0	-7,7	-5,0
- Valtionhallinto	-1,2	-1,2	-7,2	-4,4
- Paikallishallinto	-0,9	-1,1	-0,4	-1,0
- Työeläkelaitokset	1,0	1,1	0,1	0,4
- Muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,3	-0,2	-0,1
Julkisyhteisöjen bruttovelka	59,6	59,2	70,2	72,8
Valtionvelka ¹⁾	44,9	44,2	53,3	55,6

* ennakkotieto

** ennuste

1) VM:n kansantalousosaston arvio valtion velasta eroaa budjetoidun perusteella arvioidusta mm. päivitettyjen tuloennusteiden vuoksi

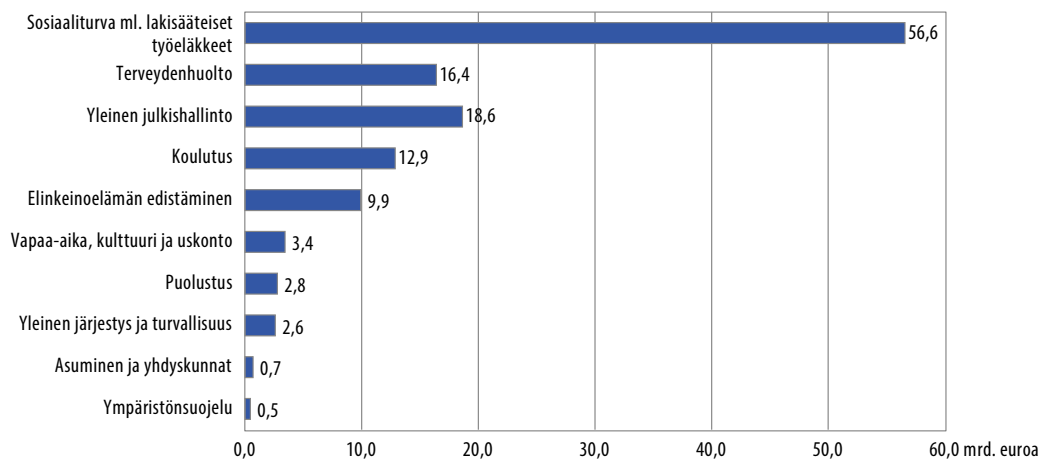
Talouden suhdanteiden lisäksi julkisen talouden rakenteet heijastuvat julkisyhteisöjen tulojen kertymään ja menojen kohdentumiseen. Kuviosta 2 nähdään, että julkisyhteisöjen tuloista suurin osa kerättiin tulo- ja omaisuusveroina sekä välillisinä veroina vuonna 2018.

Kuvio 2. Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2018, mrd. euroa

Lähde: Tilastokeskus

Julkisyhteisöjen menoista suurin osa muodostuu sosiaaliturvaetuuksien menoista, mikä näkyy kuviosta 3. Näitä menoja ovat muun muassa eläkkeet, työttömyysetuudet ja perhe-etuudet sekä sairausajan, asumisen ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevät tuet.

Kuvio 3. Julkisyhteisöjen menot käyttökohteen mukaisesti (COFOG) vuonna 2018, mrd. euroa

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Taulukko 3 havainnollistaa opetus- ja sivistystoimesta sekä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista aiheutuvaa kustannusten keskimääräistä suuruusluokkaa. Taulukosta nähdään esimerkiksi, että ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijakohtaiset julkiselle taloudelle koituvat kustannukset olivat muihin koulutusmuotoihin nähden korkeimmat vuonna 2018.

Taulukko 3. Eräiden julkisten palveluiden keskimääräiset kustannukset vuonna 2018

	euroa	
OPETUS- JA SIVISTYSTOIMI		
Perusopetus	9 218	/oppilas/vuosi
Lukiokoulutus	7 734	/opiskelija/vuosi
Ammatillinen peruskoulutus	10 513	/opiskelija/vuosi
Ammattikorkeakoulutus	8 163	/opiskelija/vuosi
Yliopistokoulutuksen budjettirahoitus	7 980	/opiskelija/vuosi
Yleiset kirjastot	3,8	/lainaus
SOSIAALIPALVELUT		
Lasten päivähoito ¹⁾	89,4	/hoitopäivä
Vanhainkotihoito ²⁾	163,9	/hoitopäivä
TERVEYDENHUOLTOPALVELUT		
Perusterveydenhuolto		
- Terveyskeskuskäynti ³⁾	80,4	/käynti
- Vuodeosastohoito	317,0	/hoitopäivä
- Hammashoito	117,7	/käynti
Erikoissairaanhoito		
- Somaattinen erikoissairaanhoito ⁴⁾	1 097,0	/hoitopäivä

1) Sisältää kuntien kustantaman osa- ja kokopäiväkotihoidon. Hoitopäivien määrä on painotettu osa- ja kokopäivähoidon osalta siten, että osapäivähoidon hoitopäiviin käytettiin painokerrointa 0.6 ja kokopäivähoidon hoitopäiviin kerrointa 1.

2) Perustuu kuuden suurimman kunnan, ns. kuusikkokuntien, kustannuksiin. (sis. oman toiminnan ja ostettujen kustannukset)

3) Sisältää kaikki käynnit, ml. esim. neuvola ja fysioterapia. Perusterveydenhuollon lääkärikäynnin kustannus keskimäärin 90 euroa/käynti.

4) Sisältää vuodeosastohoidon ja päiväkirurgian.

Lähteet: Opetushallitus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Suomen yleisten kirjastojen tilastot

3 Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Marinin hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla. Vuoden 2020 aikana on päätetty lukuisista toimista koronavirustilanteen hoitamiseksi, niin viruksen leviämisen hillitsemiseksi kuin kansalaisten ja yritysten tukemiseksi. Myös budjetin automaattiset vakauttajat tukevat kysyntää taantumassa.

Osa vuoden 2020 lisätalousarvioissa tehdyistä päätöksistä heijastuu myös vuoteen 2021 esimerkiksi monivuotisten väylähankkeiden ja yritystukien maksatusten muodossa. Nämä kasvattavat valtion budjetin menoja noin 1 mrd. eurolla vuonna 2021. Kuntatalouden tukemista jatketaan edelleen vuonna 2021, minkä lisäksi hallitus esittää määrärahavarouksia koronavirustilanteen välittömiin kustannuksiin, kuten testaamiseen ja hoitoon.

Vuoden 2021 finanssipolitiikan mitoitukseen tulee vaikuttamaan myös EU:n elpymisvälineen ja siihen liittyvän Suomen kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpano. Hallitus on linjannut Suomen kestävä kasvun ohjelmasta, jossa elpymisvälineen rahoitus kohdennetaan alustavasti seuraaviin painopisteisiin:

- koulutus-, tutkimus- ja innovaatio toiminnalla Suomi takaisin kestävä kasvun uralle
- vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta
- Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn turvaaminen
- kestävä infrastruktuurin ja digitalisaation vahvistaminen
- työmarkkinoiden toiminta, työttömille suunnatut palvelut ja työelämän kehittäminen
- sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Vuoden 2021 talousarvioesitys ei vielä sisällä elpymisvälineestä aiheutuvia tulo- ja menoarvioita. Valtioneuvoston on tarkoitus antaa syyskauden aikana eduskunnalle selonteko koskien EU:n elpymisvälineen kautta kanavoitavan rahoituksen kansallista hyödyntämistä.

Elpymisvälineeseen liittyvät tuloarviot ja niitä vastaavat määrärahat huomioidaan vuonna 2021 lisätalousarviossa.

Finanssipolitiikan tavoitteet ja säännöt

Hallituksen tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:een vuosikymmenen loppuun mennessä.

Perimmäisenä tavoitteena on julkisen talouden kriisinsietokyvyn ja kestävyuden vahvistaminen. Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden turvaaminen edellyttää toimien jatkamista myös kuluva vaalikauden jälkeen.

Euroopan komissio julkaisi 20.3.2020 tiedonannon, jossa otettiin käyttöön vakaus- ja kasvusopimuksen yleinen poikkeuslauseke perustuen koronavirustilanteen aiheuttamaan vakavaan taloudelliseen taantumaa koko EU-alueella ja tarpeeseen vastata siihen riittävän suurella julkisella panoksella. Jäsenvaltiot tukivat yhteislausunnossaan 23.3.2020 lausekkeen käyttöönottoa. Yleisen poikkeuslausekkeen perusteella jäsenvaltioiden voidaan sallia tilapäisesti poiketa julkistalouden keskipitkän aikavälin tavoitteeseen tähtäävältä sopeuttamisuralta edellyttäen, että tämä ei vaaranna julkistalouden keskipitkän aikavälin kestävyyttä.

Koko EU:ta koskevan poikkeuslausekkeen käyttöönotto tarkoittaa, että myös Suomessa vallitsevat vakaus- ja kasvusopimuksen mukaiset poikkeusolot. Vallitsevien poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi hallitus ei asettanut julkisen talouden suunnitelmassa 16.4.2020 julkisen talouden monivuotisia tavoitteita tai julkisyhteisöjen alasektoreittaisia rahoitusasematavoitteita. Julkisyhteisöjen monivuotiset tavoitteet on mielekästä asettaa vasta, kun on vankempi käsitys lähtökohdista.

Valtiontalouden menokehys

Valtiontalouden kehysmenettely on keskeisin hallituksen finanssipolitiikan ankkuri muiden keskipitkän aikavälin finanssipoliittisten sääntöjen jäätyä taka-alalle koronavirustilanteen myötä.

Hallitus totesi maaliskuussa 2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Myös valmiuslaki otettiin käyttöön. Tässä tilanteessa valtiontalouden menokehys ei ole rajoittanut vuotta 2020, jolle on kohdentunut määräaikaisia ja kohdennettuja toimenpiteitä muun muassa koronaviruksen terveydellisten ja taloudellisten vaikutusten torjuntaan.

Hallitus on sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn ja julkisen talouden suunnitelmassa 7.10.2019 asetettuun vaalikauden kehukseen. Kehystä noudatetaan jälleen

vuodesta 2021 lukien, mutta käytössä on joitain koronavirustilanteeseen liittyviä poikkeuksia. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin, kuin se on kehyksen puitteissa mahdollista.

Koronavirustilanne on poikkeusolojen ja valmiuslain voimassaolon päättymisen jälkeenkin jatkunut vaikeana, mistä johtuen kaikki koronaan liittyvät välittömät kustannukset kuten testaukseen ja testauskapasiteetin nostamiseen, jäljittämiseen, karanteeneihin, potilaiden hoitoon, matkustamisen terveysturvallisuuteen sekä rokotteeseen liittyvät menot katetaan täysimääräisesti kehyksen ulkopuolisina menoina vuoden 2021 talousarviossa ja tarvittaessa lisätalousarvioissa. Lisäksi koronavirustilanteesta johtuen jo kevään 2020 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä kehyksen ulkopuolelle luokiteltiin poikkeuksellisesti yritysrahoituksen valtuuksien nostoon liittyviä menoja. Vuodelle 2021 otetaan myös käyttöön ylimääräinen 500 milj. euron kehysvaraus käytettäväksi kertaluonteisiin ja finanssipoliittisesti pakollisiin koronavirustilanteesta aiheutuviin menotarpeisiin. Jos edellä mainittuja menoja aiheutuu vähemmän kuin mihin kehyksessä on varauduttu, erotusta ei käytetä muiden menojen lisäämiseen.

Huhtikuussa 2020 hallitus päätti aloittaa kehysääntöön sisältyvän poikkeusolojen mekanismin käyttöönoton valmistelun. Toukokuussa talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi valtioneuvostolle poikkeusolojen mekanismin käyttöönottoa, jonka seurauksena menokehyksen taso on vuonna 2021 määräaikaisesti 500 milj. euroa alkuperäistä suurempi. Poikkeusolojen mekanismi on kehysäännössä tarkoitettu käytettäväksi kertaluonteisiin menoihin.

Finanssipoliittikan toimenpiteet ja julkisen talouden kestävyystiekartta

Kriisin jälkeisen elvytyksen ja jälleenrakentamisen rinnalle on haettava toimet, joilla julkinen talous pysyy vakaalla ja tasapainoisella uralla. Tämä on välttämätöntä ottaen huomioon hallituksen lupaus sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta.

Koronaviruksen aiheuttama kriisi loi tarpeen täsmentää hallitusohjelman tavoitteita julkisen talouden pidemmän aikavälin vakauttamisesta. Hallitus linjasi kestävyystiekartan ensimmäisessä vaiheessa kesäkuussa 2020, että tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:een vuosikymmenen loppuun mennessä.

Kestävyystiekartan mukaisesti keskeiset keinot julkisen talouden vahvistamiseksi ovat:

- työllisyyden lisääminen ja työttömyyden vähentäminen
- talouskasvun edellytysten vahvistaminen
- julkisen hallinnon tuottavuuden vahvistaminen sekä kustannustehokkuutta lisäävät toimet sekä

– sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus.

Hallitus tekee hallituskauden aikana taloutta vahvistavia työllisyystoimia, joiden tavoitteena on saavuttaa 80 000 lisätyöllisen työllisyysvaikutukset. Vuoden 2020 budjettiriihessä päätetyillä toimenpiteillä tavoitellaan 31 000–36 000 lisätyöllistä, yhteenlaskettuna hallituksen jo aikaisemmin tekemien työllisyyttä kasvattavien toimien ja työmarkkinajärjestöille annetun neuvottelutoimeksiannon kanssa.

Työllisyyttä lisätään ja työttömyyttä vähennetään mm. nostamalla työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikäraja, uudistamalla palkkatukisäännöksiä, laajentamalla oppivelvollisuutta, alentamalla varhaiskasvatusmaksuja sekä siirtymällä kohti pohjoismaista työvoimapalvelujen mallia. Lisäksi hallitus antaa työmarkkinaosapuolille toimeksiannon tehdä yhteinen tasapainoinen esitys toimiksi, joilla voidaan edistää yli 55-vuotiaiden työllisyysasetta sekä parantaa heidän työmarkkina-asemaansa ja työssä jaksamista. Esitystä työmarkkinaosapuolilta edellytetään marraskuun 2020 loppuun mennessä. Mikäli toimeksianto ei johda asetettuihin tavoitteisiin, hallitus linjaa tarvittavat toimet yksityiskohtineen joulukuussa 2020. Hallitus jatkaa työllisyystoimien valmistelua niin, että seuraava osa työllisyyttä tukevista toimista voidaan päättää hallituksen puoliväliriihessä keväällä 2021.

Taloukskasvun edellytyksiä tuetaan mm. vahvistamalla tutkimus- ja kehitystoiminnan edellytyksiä osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa. Linjaukset päätetään syksyllä eduskunnalle annettavassa selonteossa.

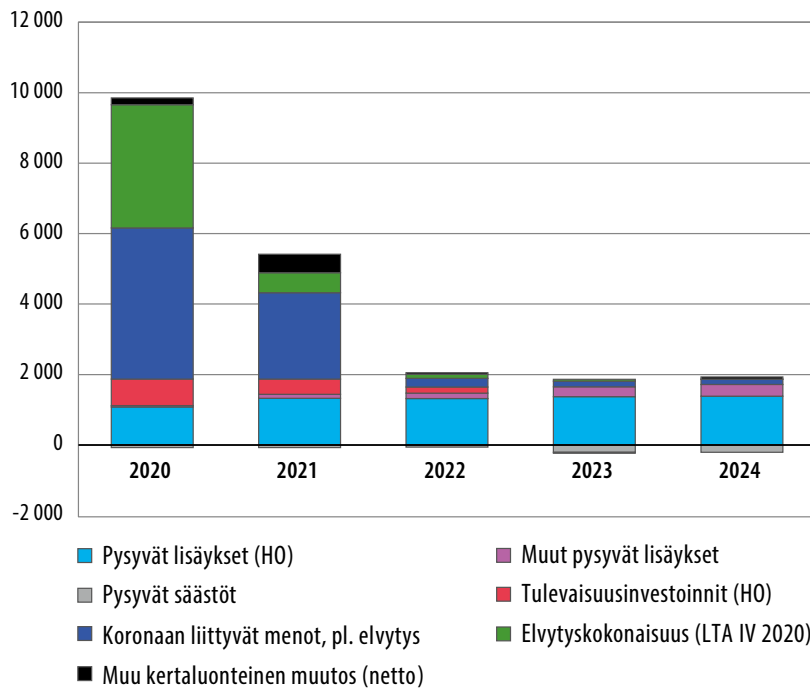
Julkisen hallinnon tuottavuutta ja kustannustehokkuutta vahvistetaan julkisia hankintoja, tilahallintoa ja digitalisaatiota koskevin toimenpitein sekä lisäämällä sote-palvelujen kustannustehokkuutta ja vaikuttavuutta.

Hallitus antaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevat lakiesitykset eduskunnalle joulukuussa 2020. Hallituksen tavoite on toteuttaa uudistus niin, että järjestämisvastuu siirtyy sote-maakunnille 1.1.2023. Uudistuksen vaikutus julkisen talouden kestävyysriippuu siitä, missä määrin valtio pystyy ohjaamaan sote-maakuntia kustannustehokkaaseen toimintaan. Säästöjen syntyminen 2020-luvun aikana on kuitenkin epävarmaa, sillä uudistukseen sisältyy merkittäviä muutuskustannuksia. Menojen kasvun hillintä toteutuu todennäköisemmin vasta 2030-luvulta alkaen.

Syksyn 2020 budjettiriihessä tehtyjä linjauksia täydennetään kehysriihessä 2021, kun kestävyystiekartta viimeistellään. Myös EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen kansallinen kohdentaminen linkittyy kestävyystiekartan toimeenpanoon.

Jos valmisteltavat rakenteelliset uudistukset ja kasvua vauhdittavat uudistukset eivät riitä vahvistamaan julkista taloutta tavoitellusti, hallitus on sitoutunut toteuttamaan uusia

toimenpiteitä tai turvautumaan myös julkisiin tuloihin ja menoihin nopeasti vaikuttaviin toimiin.

Kuvio 4. Hallituksen päätösperäiset määrärahojen lisäykset ja vähennykset kevään 2019 teknisen julkisen talouden suunnitelman jälkeen, milj. euroa

Vuonna 2021 hallituksen päätösperäiset menolisäykset ovat yhteensä noin 5,3 mrd. euroa verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan, mikä näkyy kuviosta 4.

Hallitusohjelman toimeenpanoa jatketaan. Hallitusohjelman mukaiset pysyvät menolisäykset ovat noin 1,3 mrd. euroa vuoden 2021 tasolla (1,1 mrd. euroa vuonna 2020) verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Panostukset kohdennetaan mm. sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveystalouteen, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristönsuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin.

Pysyvät menolisäykset katetaan pääosin päätösperäisin pysyvin lisätuloin ja uudelleenkehennöksin. Verotusta koskevilla ratkaisuilla pyritään edistämään myös ilmastotavoitteita. Hallitus tiivistää veropohjaa ja korottaa välillisiä veroja.

Vaalikauden aikana toteutetaan kertaluonteinen tulevaisuusinvestointiohjelma, joka ei lisää julkisia menoja enää vuonna 2023. Vuodelle 2021 tästä kokonaisuudesta on kohdennettu noin 440 milj. euroa. Lisäksi valtion asuntorahastosta kohdennetaan lähes 80 milj.

euron lisäpanostukset vuonna 2021. Tulevaisuusinvestointiohjelman seuraavassa vaiheessa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen ja tulevaisuusinvestointien rahoitus yhdistetään rakenne- ja suhdannepoliittisesti vaikuttavaksi kokonaisuudeksi. Siltä osin kun rahoitusta osoitetaan hallituksen alkuperäisiin tulevaisuusinvestointikohteisiin, tavoitteena on sisällyttää vuoden 2021 määrärahoja koskevat esitykset talouspoliittisen ministerivaliokunnan valmistelun pohjalta täydentävään talousarvioesitykseen. Määrärahoihin sisällytetään esimerkiksi ammatillisen koulutuksen resursseja, varhaiskasvatusta, jatkuvaa oppimista, työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämistä, luonnonsuojelua ja harvaan asutun maaseudun kehittämistä koskevat esitykset.

Alun perin tulevaisuusinvestoinneille osoitettua varausta katsotaan rakenne- ja suhdannepoliittisesti järkeväksi kohdentaa myös muihin tarkoituksiin kuin hallitusohjelmassa listattuihin kohteisiin. Siltä osin kuin näin toimitaan, ei menoja rahoiteta omaisuustuloin. Markkinatilanteen vuoksi myös jo aiemmin päätettyjen tulevaisuusinvestointien rahoittamiseen liittyviä osakemyyntejä on lykätty siten, että niiden oletetaan ajoittuvan vuosille 2021–2022.

4 Valtion talousarvioesitys 2021

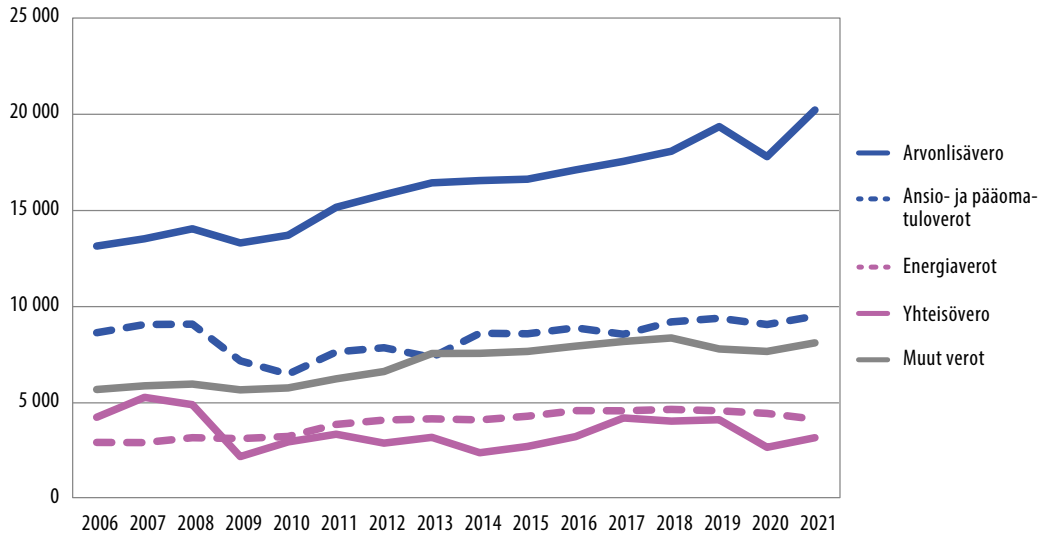
Valtion tuloja ja menoja tarkastellaan talousarvioesityksen yleisperusteluissa luvuissa 4 ja 5 sekä yksityiskohtaisissa perusteluissa budjetti.vm.fi. Tuloarviot käsitellään osastoittain ja määräraha-arviot hallinnonaloittain.

4.1 Tulot, menot, alijäämä ja velka

Tulot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 53,4 mrd. euroa vuonna 2021. Verojen ja veroluontoisten maksujen osuus on noin 45,2 mrd. euroa (85 %). Valtion verotulojen arvioidaan kasvavan noin 8 % vuonna 2021 eli 3,2 mrd. euroa vuodelle 2020 budjetoituun nähden (ml. lisätalousarviot). Vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna verotulojen odotetaan alenevan 4 % eli 1,8 mrd. euroa.

Kuviossa 5 on esitetty valtion verotulojen kehitys keskeisimpien verolajien osalta vuosina 2006–2021. Verotulojen kasvu on viime vuosina ollut maltillista, ja vuonna 2020 ne pienevät merkittävästi koronavirusepidemian talousvaikutusten takia. Verotulot kääntyvät kasvuun taloudellisen aktiviteetin elpyessä vuonna 2021. Osa vuoden 2020 verotuotoista maksetaan vasta vuoden 2021 puolella, kun verojen maksujärjestelyn ehtoja kevennettiin määräaikaaisesti. Maksujärjestelyiden vaikutus kasvattaa valtion vuoden 2021 verotuottoa yhteensä arviolta 0,5 mrd. euroa. Tästä vaikutuksesta selvästi suurin osa tulee arvonlisäveroon liittyvistä maksujärjestelyistä. Valmisteverotuksen verotusmenettelyissä tapahtuvan muutoksen takia valmisteverojen maksu myöhentyy vuoden 2021 alusta lähtien, minkä arvioidaan puolestaan siirtävän verotuloa seuraavaan vuoteen noin 0,6 mrd. euroa.

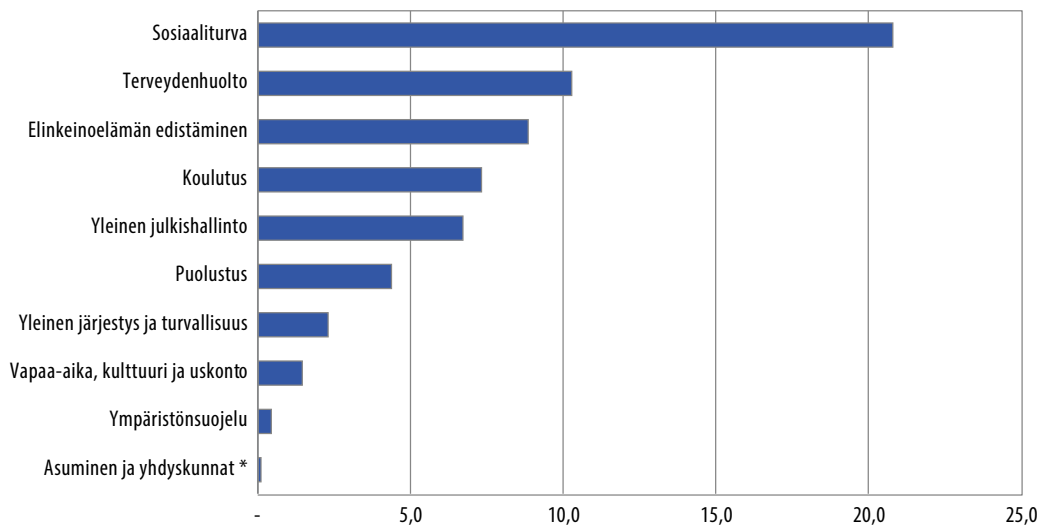
Kuvio 5. Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2006–2021, milj. euroa

Menot

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 64,2 mrd. euroa, mikä on noin 6,5 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahataso on 3,1 mrd. euroa pienempi kuin mitä vuodelle 2020 on budjetoitu mukaan lukien lisätalousarviot. Vuoden 2020 lisätalousarvioissa on kohdennettu merkittäviä lisämäärärahoja koronavirustilanteen hoitamiseen ja talouden elvyttämiseen. Hintatason nousu ja talousarvioesityksen rakennemuutokset huomioon ottaen hallinnonalojen määrärahat nousevat noin 10 % vuoden 2020 varsinaisesta talousarviosta. Menotaso nostavat koronavirustilanteeseen liittyvien päätösperäisten määräaikaisten menolisäysten ohella muun muassa työttömyysmenojen kasvu, laki- ja sopimusperusteiset indeksikorotukset, valtion palkkatarkaisu sekä jo aiemmin päätetyt lisäpanostukset, kuten HX-hävittäjähankinnan arvioidut menovaikutukset.

Määrärahojen, eli valtion menojen, kohdentuminen eri käyttötarkoituksiin riippuu poliittisista päätöksistä, talouden rakenteista ja suhdanteista. Vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna valtion budjettitalouden kokonaismenot lisääntyvät 11,3 %. Kun menoja tarkastellaan ryhmiteltynä julkisyhteisöjen tehtäväluokituksen (COFOG) mukaan suurin yksittäinen kasvua selittävä tekijä on varautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon koronaviruskustannuksiin. Terveydenhuoltoon liittyvät menot lisääntyvät 29,5 %, mikä selittää kokonaismenojen kasvusta lähes kolmanneksen. Toinen merkittävä yksittäinen menoja kasvattava tekijä on panostus sotilaalliseen puolustukseen. Hävittäjäkaluston uusimisen edellyttämät määrärahat selittävät kokonaismenojen kasvusta 2,6 %.

Koronaepidemian seurauksena yleinen taloudellinen tilanne on selvästi heikompi verrattuna vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa ennakoituun. Tämän seurauksena myös sosiaaliturvaan ja elinkeinoelämän edistämiseen liittyvien menojen osalta kasvu on tavanomaista nopeampaa. Sosiaaliturvaan liittyvät määrärahat nousevat 4,7 % työttömyysturvamenojen kasvun myötä. Elinkeinoelämän edistämiseen liittyvät menot lisääntyvät puolestaan 10,2 %, mikä kasvattaa kokonaismenoja 1,4 %. Tukia elinkeinoelämälle kasvattavat mm. panostukset tutkimukseen, kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan, Suomen Malminalostus Oy:n pääomittaminen sekä varautuminen Finnvera Oyj:n tappiokorvauksiin ja korkotukiin.

Kuvio 6. Vuoden 2021 talousarvioesityksen määrärahat käyttökohteen mukaisesti (COFOG), mrd. euroa

* Pääosa asuntotuotannon tukemiseen liittyvistä menoista rahoitetaan valtion talousarvion ulkopuolisesta asuntorahastosta. Lisäksi suorat asumistuet sisältyvät sosiaaliturvan menoihin.

Osa valtion budjettiin tulevista tuloista saadaan Euroopan unionilta, ja toisaalta Suomen valtio maksaa EU:lle maksuja. Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahastoon noin 2,5 mrd. euroa vuonna 2021. Suomen maksut kasvavat 338 milj. euroa vuodelle 2020 budjetoituun verrattuna. EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1,1 mrd. euroa, mikä on noin 51 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2020 arvioidaan saatavan. Valtiontalouden EU-tulojen ja menojen suhdetta on havainnollistettu taulukossa 4.

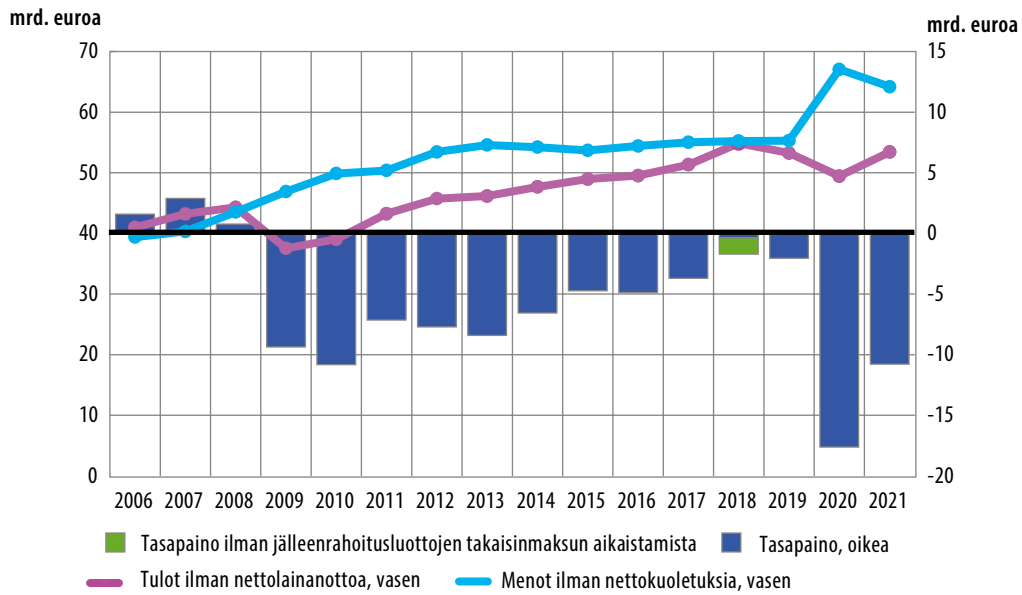
Taulukko 4. Yhteenvedo valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2019–2021, milj. euroa

VALTIONTALouden MENOT	Tilinpäätös 2019	Talousarvio 2020	Talousarvio- esitys 2021
Budjettitalous			
ALV-maksu	312	316	319
BKTL-maksu	1 666	1 624	2 098
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	130	147	
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	2 109	2 087	2 417
Euroopan kehitysrahasto	71	68	76
Yhteensä	2 180	2 155	2 493
VALTIONTALouden TULOT	Tilinpäätös 2019	Talousarvio 2020	Talousarvio- esitys 2021
Budjettitalous			
Maataloustuki	528	537	537
Maaseudun kehittäminen	349	370	310
Rakennepoliittinen tuki	163	190	200
Tullien yms. kantopalkkio	38	38	42
Muut tulot	37	43	37
Rahastotalous			
Interventiorahasto	0	0	0
Maatilatalouden kehittämisrahasto	0	0	0
Yhteensä	1 115	1 177	1 126
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut (sis. kantopalkkion)	188	189	210

Vuosi 2021 on EU:n uuden monivuotisen rahoituskehyskauden ensimmäinen vuosi. Heinäkuussa 2020 Eurooppa-neuvosto pääsi sopuun vuosien 2021–2027 rahoituskehuksesta, uudesta elpymisvälineestä unionin jäsenvaltioiden talouksien elvyttämiseksi koronavirus-epidemian jälkeen, sekä uudesta unionin rahoitusjärjestelmästä eli omien varojen järjestelmästä. Neuvottelut uudesta rahoituskehuksesta tulevat jatkumaan syksyllä 2020 vielä EU:n parlamentin kanssa, joten tässä katsauksessa ja taulukossa 4 esitetyt Suomen ja EU:n välisiä maksuvirtoja koskevat luvut tulevat todennäköisesti vielä tarkentumaan.

Alijäämä

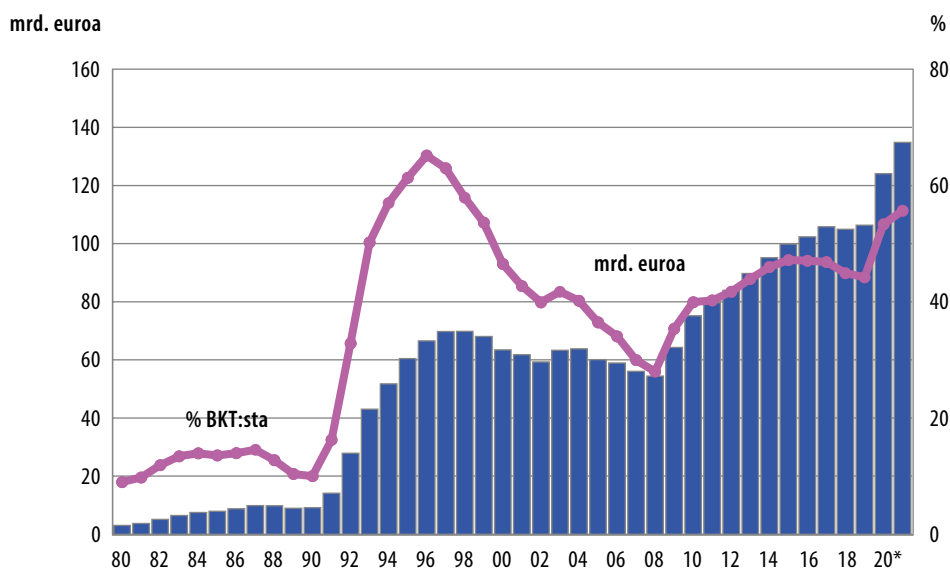
Valtion talousarvioesitys vuodelle 2021 on noin 10,8 mrd. euroa alijäämäinen, mikä kateetaan ottamalla lisää velkaa. Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan vuonna 2021 noin 4,4 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtion budjettitalous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 alkaen. Vuosina 2020 ja 2021 budjettitalouden alijäämää kasvattavat merkittävästi koronavirustilanteen aiheuttamat kustannukset, verotulojen heikkeneminen ja talouden elpymiseen tähtäävät toimenpiteet. Tilannetta on havainnollistettu kuviossa 7.

Kuvio 7. Valtion budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino vuosina 2006–2021, mrd. euroa

Velka

Vuoden 2021 lopussa valtionvelan mukaan lukien rahastotalouden velka arvioidaan olevan noin 135 mrd. euroa, mikä on noin 56 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kuviosta 8 nähdään, että valtionvelan suhde bruttokansantuotteeseen on lähtenyt jyrkkään nousuun vuodesta 2020 alkaen.

Kuvio 8. Valtionvelan kehitys vuosina 1980–2021

4.2 Poimintoja talousarvioesityksen 2021 vero- ja määrärahapäätöksistä

Veroperustemuutokset

Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloveroperusteisiin tehdään indeksitarkistus kaikilla tulotasoilla. Veropohjaa tiivistetään vuonna 2021 jatkamalla asuntolainan korkojen verovähennysoikeuden asteittaista poistoa. Hallituksen antaman listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevan esityksen vaikutusten arvioidaan pienentävän ansio- ja pääomatuloveron tuottoa vuodesta 2021 alkaen. Työsuhdematkalipun verovapaata osuutta korotetaan ja verotusta yksinkertaistetaan. Täyssähköautojen vapaan autoedun ja käyttöedun verotusarvoa alennetaan määräaikaisesti vuosina 2021–2023. Sähköautojen latausetu vapautetaan verosta määräaikaisesti vuosina 2021–2023. Työsuhdepolkupyöräetu säädetään verovapaaksi. Joukkoliikenteen osuus työsuhde-etuna tarjottavasta liikkumispalvelupaketista rinnastetaan verovapaaseen työsuhdematkalippuun.

Vuonna 2021 työkone- ja lämmityspolttoaineiden verotusta kiristetään nettomääräisesti 105 milj. eurolla ja sähköveroluokka II alennetaan EU:n sallimaan minimiin. Sekä tupakka- että alkoholiveroa korotetaan 50 milj. eurolla. Vientiteollisuuden tukemiseksi tarkoitettu väylämaksun puolitusta jatketaan. Arpajaisveron alentaminen Veikkauksen tuloutusedellytysten parantamiseksi pienentää vuositasolla verokertymää 87 milj. euroa.

Arvonlisäverovelvollisuuden alarajaa korotetaan 15 000 euroon vuoden 2021 alusta lukien, minkä arvioidaan pienentävän verotuottoa vuositasolla noin 20 milj. euroa. Vaikutuksen arvioidaan näkyvän kuitenkin pääosin vasta vuoden 2022 verotuotossa veronmaksuaikataulujen takia. Lisäksi EU:n ulkopuolelta tuotavien vähäarvoisten tuotteiden verovapaus poistuu vuoden 2021 aikana.

Osana kuntatalouden tukemiseen liittyvää kokonaisuutta sekä varhaiskasvatusmaksujen alentamisen kompensoimiseksi kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotetaan 12 prosenttiyksiköllä verovuodelle 2021 ja 2 prosenttiyksikköä verovuodesta 2022 alkaen. Muutos pienentää valtion saamaa yhteisöverokertymää 612 milj. euroa vuonna 2021. Veroperustemuutokset alentavat valtion verotuloja nettomääräisesti noin 1 mrd. euroa vuositasolla. Merkittävin yksittäinen tekijä on yhteisöveron jako-osuuden muuttaminen.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuotto-vaikutus kompensoidaan nettomääräisesti kunnille.

Yleinen julkishallinto (ml. ulkoasiainhallinto)

Valtioneuvoston kanslian toimintamenoihin ehdotetaan lisäystä 5,1 milj. euroa vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon nähden. Momentilta osoitetaan rahoitusta mm. Suomalaiset Venäjällä 1917–1953 -hankkeeseen.

Oikeuskanslerinviraston toimintamenoihin ehdotetaan 3,9 milj. euroa, joka on noin 0,4 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 talousarviossa.

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan yhteensä 1,2 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen tason arvioidaan vuonna 2021 olevan noin 0,49 % suhteessa bruttokansantuloon. Finnfundin pääoman korottamiseen ehdotetaan 10 milj. euroa ja kehitysyhteistyön finanssisijoituksiin noin 130 milj. euroa.

Ulkomailla sijaitsevien tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen menoihin ehdotetaan 3,0 milj. euroa. Tärkeimpänä hankkeena on v. 2020–2022 toteutettava Villa Lanten peruskorjaus.

Vuonna 2020 käynnistyneen uuden sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen käyttöä hallinnoivan lupaviranomaisen toimintaan ehdotetaan 3,2 milj. euron määrärahaa.

Arvonlisäverodirektiivin muutokseen valmistautumiseen ehdotetaan Tullille 6,5 milj. euroa ICT-kapasiteetin ja henkilöstöresurssin nostoon.

Puolustus

Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 4,9 mrd. euroa, joka on 1,7 mrd. enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu mm. monitoimihävittäjähankinnan rahoituksen alkamisesta.

Puolustusvoimien toimintamenoihin ehdotetaan noin 2 mrd euroa, jossa on lisäystä vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon 23 milj. euroa. Lisäys aiheutuu mm. henkilö- ja tehtävämäärän sekä kertausharjoitusten määrän lisäämisestä sekä sotilastiedustelulain toimeenpanon kustannuksista ja muista ns. teknisistä kustannustarkistuksista.

Hornet-hävittäjäkaluston suorituskyvyn korvaava monitoimihävittäjien hankinta ehdotetaan budjetoitavan kokonaisuutena vuodelle 2021 siten, että momentti sisältää uuden alkavan tilausvaltuuden 9,4 mrd. euroa sekä 579 milj. euroa siirtomäärärahaa. Kyseiset menot jakaantuvat vuosille 2021–2031.

Vuoden 2021 talousarvioesityksen mukaisista uusista ja aiemmin myönnettyistä Puolustusvoimien tilausvaltuuksista aiheutuu menoja yhteensä 1,6 mrd. euroa vuonna 2021 ja talousarviovuoden jälkeisinä vuosina yhteensä 10,3 mrd. euroa (ml. HX ja Laivue 2020).

Yleinen järjestys ja turvallisuus

Hallitusohjelman tehokkaan toteuttamisen turvaamiseksi sekä valtioneuvoston lainvalmistelun laadun ja jatkuvuuden varmistamiseksi oikeusministeriölle ehdotetaan 1,0 milj. euron lisäystä.

Tuomioistuimille ehdotetaan 2,7 milj. euron lisärahoitusta oikeudenkäyntien sujuvoittamiseen. Vesi- ja ympäristöasioiden ruuhkaan purkuun ehdotetaan 1,7 milj. euron lisäystä.

Syyttäjälaitokselle ehdotetaan 2,5 milj. euron tasokorotusta rikosvastuun toteutumisen turvaamiseksi. Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki-hankkeen toteuttamiseen ehdotetaan 5 milj. euron lisäystä. Tavoitteena on sujuvoittaa oikeudenkäyntejä ja keventää oikeusprosessia muun muassa digitalisaation avulla.

Tuomioistuimille, Syyttäjälaitokselle sekä Rikosseuraamuslaitokselle ehdotetaan 8,8 milj. euron lisäystä sakon muuntorangaistusten uudistamisesta aiheutuviin menoihin.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ehdotetaan hallintotuomioistuimille ja oikeusavulle 5,9 milj. euron lisärahoitusta vuoden 2020 tasoon verrattuna.

Yleisen edunvalvonnan tarvetta lisää väestön ikääntyminen. Päämiesmäärän kasvusta johtuen edunvalvontatoimistoille ehdotetaan 1,9 milj. euron lisäystä.

Rikosseuraamuslaitoksen toimintamäärärahoihin ehdotetaan yhteensä 3,3 milj. euron lisäystä lainsäädäntömuutoksista aiheutuviin menoihin. Hämeenlinnan uuden naisvankilan vuokramenoihin ehdotetaan lisäystä 1,85 milj. euroa ja vankiloiden turvatekniikan uusimiseen 3,2 milj. euron lisäystä.

Poliisitoimeen ehdotetaan yhteensä 848 milj. euroa. Lisäyksinä ehdotetaan mm. 10 milj. euroa poliisin toimintakyvyn turvaamiseen, 4,1 milj. euroa rikostorjunnan vahvistamiseen sekä noin 0,5 milj. euroa harmaan talouden ja talousrikostutkinnan vahvistamiseen.

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan yhteensä 276,6 milj. euroa. Talousarvioesityksessä on huomioitu hallitusohjelmaan kirjattu tavoite rajaturvallisuuden suoristuskyvyn ja rajavartijamäärän turvaamisesta niin, että Rajavartiolaitoksen toimintamäärärahoja lisätään 1 milj. eurolla vuonna 2021. Lisäksi Rajavartiolaitokselle ehdotetaan lisämäärärahaa operatiivisen suorituskyvyn turvaamiseen 10 milj. euroa sekä toimitilaturvallisuuden parantamiseen 2,5 milj. euroa.

Rajavartiolaitos osoittaa henkilöstöä ja kalustoa eurooppalaisen raja- ja merivartioviraston käyttöön. EU-velvoitteiden takia ehdotetaan Rajavartiolaitokselle seuraavaa lisärahoitusta: noin 2,5 milj. euroa mm. ETIAS-matkustajatieto- ja lupajärjestelmään, 0,3 milj. euroa

SIS-säädösmuutoksiin ja noin 3,5 milj. euroa eurooppalaisen raja- ja merivartioston joukkojen ja muun toiminnan menoihin.

Pelastustoimen ja Häätäkeskuslaitoksen toimintamenoihin ehdotetaan yhteensä 79 milj. euroa. Ehdotuksessa on huomioitu hallitusohjelmaan sisältyvä tavoite pelastustoimen ja häätäkeskustoiminnan suorituskyvyn ja voimavarojen varmistamisesta.

Pakolaiskiintiötä ehdotetaan nostettavaksi 200 henkilöllä 1050 henkilöön. Tähän ehdotetaan vuodelle 2021 yhteensä 2,1 milj. euron lisäyksiä sisäministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonaloille.

Maahanmuuttovirastolle ehdotetaan lisäystä mm. työ- ja opiskeluperusteisten oleskelulupahakemusten ruuhkan purkuun 8 milj. euroa sekä UMA-järjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen 4 milj. euroa.

Elinkeinoelämään liittyvät asiat

Yritysten erityisrahoituksen määrärahoiksi ehdotetaan 599 milj. euroa, jossa on lisäystä 477 milj. euroa vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Lisäyksestä 155 milj. euroa johtuu Finnvera Oyj:n tappiokorvauksiin ja korkotukeen ehdotettavasta lisämäärärahasta. Koronavirustilanteen johdosta Finnveran kotimaan rahoituksen valtuuksia korotettiin ja luotto- ja takaustappioiden korvausprosenttia nostettiin 50 prosentista 80 prosenttiin, mikä lisää valtion menoja. Suomen Malmijalostus Oy:n pääomittamiseen ehdotetaan 300 milj. euron määrärahaa käytettäväksi vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion valtuuden maksatukseen.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen ehdotetaan Business Finlandille 336 milj. euron valtuutta. Siitä 8,35 milj. euroa kohdennetaan audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen jatkamiseen.

Teknologian tutkimuskeskuksen valtionavustukseen ehdotetaan 12 milj. euron korotusta, jolla vahvistetaan keskuksen osallistumista EU:n uuteen Horizon Europe -puiteohjelmaan.

ELY-keskusten toimintamenoihin ehdotetaan uusiin tehtäviin lisäystä 3,4 milj. euroa. Lisäys johtuu pääosin maahanmuuttajien kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen liittyvistä tehtävistä, pitkään perhevapailla olevien työllistymisen kokonaisuudesta, pk-yritysten rekrytointituen maksatuksista, liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueen resurssoinnin vahvistamisesta ja uusiutuvan energian direktiivin (REDII) toimeenpanon myötä tulevasta uudesta neuvontatehtävästä.

Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahasi ehdotetaan 297 milj. euroa, joka on 24 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Pitkään perhevapailla olevien työllistymisen vauhdittamiseen ehdotetaan 2 milj. euroa, jossa laajennetaan kohderyhmään maahanmuuttajavanhemmat. Kokeiltaviin palveluihin sisältyisi muun muassa uravalmennuksia, joihin sisältyisi kieli- ja tulkkauspalveluita sekä lastenhoitopalveluita. Lisäksi pk-yritysten rekrytointitukikokeiluun ehdotetaan 7,65 milj. euroa ja palkkatuen edelleen lisäämiseen 3 milj. euroa.

TE-toimistojen toimintamenoihin ehdotetaan työllisyyden kuntakokeiluun 1,1 milj. euron lisäystä, Ohjaamoiden vahvistamiseen 2,5 milj. euron lisäystä ja Kohti oppisopimusta -mallin toimeenpanoon 0,2 milj. euron lisäystä. Työllisyyden kuntakokeilut on tarkoitus käynnistää 1.1.2021.

Energiatuen valtuudeksi ehdotetaan 160 milj. euroa. Kivihiiltä korvaavien investointien tukemista ehdotetaan aikaistettavan vuodelta 2022 lisäämällä energiatuen myöntämisvaltuutta 30 milj. eurolla jo vuoden 2021 talousarviossa. Aikaistamalla tukipäätöksiä vuodella voidaan aikaistaa energiasektorin investointeja ja siten osaltaan elvyttää talouskehitystä.

Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatitukimenoihin ehdotetaan 121 milj. euroa, jossa on kasvua 43 milj. euroa vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Lisäys johtuu päästöoikeuden hinnan muutoksesta. Nykymuotoinen päästökauppakompensaatio lakkaa voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti ja siitä aiheutuvat viimeiset maksatukset kohdistuvat vuoteen 2021. Hallitus on päättänyt, että tilalle luodaan uusi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuki, joka kannustaa entistä tehokkaammin hiilineutraaliin tuotantoon, energiaintensiivisten yritysten sähköistämiseen ja joka huomioi kustannuskilpailukyyn.

Energiaviraston toimintamenoihin ehdotetaan uutta 0,5 milj. euron lisäystä mm. uuden lainsäädännön mukana tuleviin lisätehtäviin sekä tietojärjestelmäinvestointeihin.

Kotoutumiseen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen ehdotetaan 9 milj. euroa, mikä on 3,5 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahan väheneminen johtuu kuntien moniammatilliseen osaamiskeskustoimintaan ja maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluihin kohdennettavan rahoituksen pienenemisestä sekä sisäisistä määrärahojen siirroista.

Valtion korvauksiin kotouttamisesta ehdotetaan 171 milj. euroa, mikä on 14 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2020. Korvaukset laskevat 21 milj. eurolla johtuen oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden määrän laskusta ja ilman huoltajaa olevien alaikäisten hoivan kustannusten laskusta. Toisaalta korvauksiin ehdotetaan yhteensä 7 milj. euron lisäystä. Lisäys aiheutuu mm. alaikäisten yksintulleiden jälkihuollon ikärajan nostamisesta

21 vuodesta 25 vuoteen, haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten ottamisesta Suomeen ja pakolaiskiintiön nostamisesta 200 henkilöllä 1050 henkilöön.

Maa- ja metsätaloudessa osoitetaan lisäpanostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä mm. maatalouden neuvontapalveluiden tukemiseen. Lisäksi 2 milj. euron rahoitusta ehdotetaan Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeisiin.

Liikenneverkkoihin osoitetaan noin 2 mrd. euron rahoitus, josta perusväylänpidon osuus on 1,36 mrd. euroa. Väyläverkon kehittämiseen osoitetaan 654 milj. euroa, mikä pitää sisällään varsinaisten kehittämishankkeiden lisäksi elinkaarihankkeet, maa- ja vesialueiden hankinnat, liikenneväylien infra-avustukset ja yksityistieavustukset sekä avustukset kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen. Uusina hankkeina aloitetaan vt 4 Äänekoski–Viitasaari-tieosuuden kehittäminen, Tampere–Jyväskylä -radan parantamisen 1. vaihe, Oulu–Kemi-rataosan välityskyvyn parantaminen, Kemin Ajoksen meriväylän syventäminen sekä Saimaan kanavan sulkujen pidentäminen. Hankkeille myönnettyt valtuudet ovat yhteensä 205,5 milj. euroa ja määräraha vaikutus vuodelle 2021 on 30 milj. euroa.

Liikenteen ja viestinnän palveluihin ehdotetaan yhteensä 783 milj. euroa, josta meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamiseen 89 milj. euroa, avustuksiin liikenteen ja viestinnän palveluihin 18,7 milj. euroa sekä saaristo- ja yhteysalusliikenteen ostoihin ja kehittämiseen 19,1 milj. euroa. Laajakaistaohjelmaa jatketaan 5 milj. euron lisärahoituksella. Julkisen henkilöliikenteen ostoihin ja kehittämiseen osoitetaan 108,2 milj. euroa, johon sisältyy hallitusohjelman mukainen 20 milj. euron tasokorotus ilmastoperusteisiin toimenpiteisiin.

Ympäristönsuojelu

Vesiensojelman tehostamiseen ehdotetaan yhteensä 15 milj. euron määrärahaa.

Osana luonnonsuojelurahoituksen lisäyksiä jatketaan Helmi-elinympäristöohjelman ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toimeenpanoa. Soidensuojelu mukaan luettuna Helmi-ohjelmaan käytetään 46 milj. euroa. Käynnistetään toimintaohjelma luonnon monimuotoisuuden suojelun parantamiseksi. Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien talousarvioksi ehdotetaan noin 60 milj. euron määrärahaa ja rahoitusta vahvistetaan etenkin luonnonsuojelutehtävien osalta.

Kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamiseen ehdotetaan 5 milj. euron määrärahaa.

Vanhojen kaivannaisalueiden kohdetutkimuksiin ja riskinarviointiin ehdotetaan 1 milj. euron lisäystä.

Ilmastolain mukaisen kansallisen ilmastopaneelin toimintaan varataan 0,75 milj. euroa.

Valtion talousarvion ulkopuoliselle Öljysuojarahastolle ehdotetaan siirrettävän 4 milj. euron määräraha öljyvahinkojen korvaamisesta ja pelastustoimelle öljyntorjuntavalmiudesta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

Asuminen ja yhdyskunnat

Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimuksista valtion ja neljän seudun (Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun seudut) kanssa saavutettiin neuvottelutulos vuonna 2020. MAL-sopimuksia edistetään kunnallistekniikka-avustuksilla, joihin ehdotetaan 25 milj. euron määrärahaa sekä valtion tukemaan asuntotuotantoon tarkoitetuilla käynnistysavustuksilla, joihin ehdotetaan yhteensä 40 milj. euron määrärahaa. Tästä arviolta 10 milj. euroa kohdennettaisiin puurakenteisten ARA-kerrostalojen tukemiseen. Puurakenteisia ARA-kerrostaloja tuettaisiin myös MAL-seutujen ulkopuolisilla alueilla. Valtion tukemaan asuntotuotantoon tarkoitettujen korkotukivaltuuksien tasoksi ehdotetaan 1,8 mrd. euroa.

Kotitalouksia kannustetaan luopumaan öljylämmityksestä ehdottamalla 10 milj. euron avustusmäärärahaa. Tämän lisäksi energiatehokkaita peruskorjauksia tuettaisiin energiaavustuksilla, joihin ehdotetaan 40 milj. euroa.

Rakennetun ympäristön digitaalisen rekisterin ja tietöalustan luomiseen ehdotetaan 7,3 milj. euron määrärahaa. Määrärahalla tuetaan kuntien digitaalisen rakennetun toimintaympäristön kehittämistä ja valtakunnallisiin rakenteisiin kytkeytymistä.

Terveydenhuolto

Koronavirustilanteeseen liittyviin terveydenhuollon menoihin ehdotetaan merkittäviä määrärahavaroja. Hybridistrategian edellyttämään testaukseen ja jäljittämiseen ehdotetaan 1,4 mrd. euroa ja testausteknologiaan 30 milj. euroa vuodelle 2021. Rajanylityspaikkojen terveysturvallisuuden edellyttämiin kustannuksiin ehdotetaan 30 milj. euroa vuodelle 2021. Lisäksi kunnille, kuntayhtymille ja Ahvenanmaan maakunnalle aiheutuvien muiden välittömien covid-19-kustannusten korvaamiseen ehdotetaan 200 milj. euroa.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toteuttama opiskeluterveydenhuolto laajenee korkeakoulujen ohella ammattikorkeakouluihin. Toimintaa varten valtio osoittaa rahoitusta 65,8 milj. euroa.

Valtion rahoitus terveydenhuollon ja sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen on 25 milj. euroa. Valtion korvaus sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen on 96 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen kehittämiseen on varattu 122,9 milj. euroa, joka on 25 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa.

Terveysalan kasvustrategian tukemiseen ehdotetaan 5 milj. euron määrärahaa.

Lääkäri- ja lääkintähelikopterien lentotoiminnan tuottamiseen myönnetään 27,8 milj. euron valtionavustus FinnHEMS Oy:lle. Palvelun tuottamista valtion omana toimintana valmistellaan.

Lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoon ehdotetaan 5 milj. euron määrärahaa.

Virkistys- ja kulttuuritoiminta

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan 576 milj. euroa, joka on 91 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 talousarviossa. Määrärahan kasvu johtuu mm. taiteen perusopetuksen budjetointimuutoksesta. Rahapelitoiminnan tuottojen laskua kompensoidaan taiteen edistämiseen budjettivaroin vuonna 2021 yhteensä 60,5 milj. euroa.

Euroopan Kulttuuripääkaupunki 2026 -hankkeeseen ehdotetaan lisämäärärahaa.

Kansallismuseon lisärakennuksen vuokrasopimusta varten ehdotetaan 122 milj. euron valtuutta, jonka menot ajoittuisivat vuosille 2025–2039.

Liikuntatoimen määrärahoihin ehdotetaan 156 milj. euroa. Liikunnan ja huippu-urheilun edistämistä jatketaan hallitusohjelman ja liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanon mukaisesti. Rahapelitoiminnan tuottojen laskua kompensoidaan urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen budjettivaroin vuonna 2021 yhteensä 39,3 milj. euroa.

Koulutus

Oppivelvollisuusikä korotetaan 18 vuoteen ja samalla toteutetaan maksuton toisen asteen koulutus. Näihin varataan 22 milj. euroa vuonna 2021.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti 10 milj. eurolla perusopetuksessa ja toisella asteella.

Hoitajamitoituksen muutokseen varaudutaan lisäämällä lähihoitajaopiskelijoiden määrää, mihin ehdotetaan 27 milj. euroa.

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan 3,4 mrd. euroa, jossa on lisäystä vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon 78 milj. euroa.

Opintotukeen ehdotetaan 660 milj. euroa, joka on 42 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 talousarviossa. Opintotukijärjestelmän kehittämistä jatketaan siten, että järjestelmä edistää suunnitelmallista ja päätoimista opiskelua ja opintoaikojen lyhenemistä. Opintolainahyvitykseen ja opintolainojen valtiontakaukseen varatun määrärahan tarpeen arvioidaan kasvavan yhteensä 15 milj. eurolla.

Vuoden 2021 alusta voimaan tulevan ateriakohtaisen avustuksen korotuksen vuoksi korkeakouluopiskelijoiden ateriatukeen ehdotetaan 4,2 milj. euron lisäystä vuodelle 2021.

Sosiaaliturva (ml. työeläkkeet)

Perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen, perustoimeentulotukeen ja eräisiin palveluihin ehdotetaan määrärahoja 4,5 mrd. euroa, joka on 270 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin koronavirustilanteesta aiheutuvasta työttömyyden kasvusta, joka lisää yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen etuuskuluja ja Kelan toimintakuluja.

Kelan toimintakuluihin ehdotetaan yhteensä 468,5 milj. euroa, jossa on lisäystä 28,2 milj. euroa vuoden 2020 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Työttömyysturvaan ehdotetaan määrärahoja 2,9 mrd. euroa, joka on 0,7 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu koronavirustilanteen aiheuttamasta työttömien ja lomautettujen määrän kasvusta.

Eläkkeiden rahoitukseen ehdotetaan määrärahoja 5,0 mrd. euroa, mikä on 43 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa.

Koronavirusepidemian johdosta yrittäjien työtulojen arvioidaan alenevan, joka lisäisi valtion osuutta yrittäjille maksettavista eläkkeistä.

Tartuntatautipäivärahaan varattaviin määrärahoihin ehdotetaan 5 milj. euron lisäystä vuodelle 2021.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen tiedonhallinnan kehittämiseen ja toteutukseen ehdotetaan 10,4 milj. euroa.

Joka toinen vuosi jaettavaan kansainväliseen tasa-arvopalkintoon ehdotetaan 0,5 milj. euron määrärahaa. Seuraavan kerran palkinto jaetaan vuonna 2021. Tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjelmaa jatketaan 0,5 milj. euron määrärahalla, jolla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi eri osa-alueilla.

Turvakotitoimintaan varattuun määrärahaan ehdotetaan 1 milj. euron tasokorotusta, minkä jälkeen rahoitus olisi noin 23,6 milj. euroa vuodessa.

Avustuksiin yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen ehdotetaan 213,2 milj. euron määrärahaa. Määrärahan vähennys liittyy Veikkaus Oy:n tuottoarvion epävarmuuteen, joka aiheutuu pääosin koronaepidemian rajoitustoimista.

Rahapelitoiminnan tuottojen laskun kompensatio

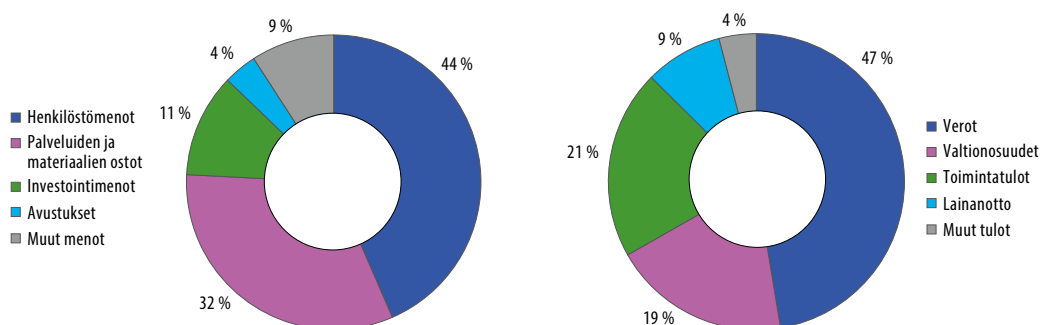
Rahapelitoiminnan tuottojen edunsaajille osoitetaan vuonna 2021 vuoden 2019 tuloutustasoa vastaava rahoitustaso. Yhteensä 347 milj. euron kompensatio rahoitetaan alentamalla arpajaisveroa (vaikutus Veikkauksen tuloutukseen 80 milj. euroa), budjettivaroin (152,2 milj. euroa, josta 141,5 milj. euroa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ja 10,7 milj. euroa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla) ja hyödyntämällä jakamattomien voittojen kokonaisuutta (114,8 milj. euroa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla).

4.3 Kuntatalous

Valtio rahoittaa kuntien toimintaa valtionapujärjestelmän kautta valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Kuntien menoihin valtio ei voi vaikuttaa suoraan, vaan ne aiheutuvat eduskunnan säätämien lakien ja kuntien omien päätösten perusteella. Kuntatalouden tilaa ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen on kuvattu tarkemmin kuntatalousohjelmassa ja valtion talousarvioesityksen yleisperustelujen luvussa 8.

Vuonna 2021 kuntien ennakoitaan saavan 47 % tuloistaan verotuloina, 20 % toimintatuloina, 19 % valtionosuuksina ja 13 % muina tuloina (ml. lainanotto). Kuntien menoista 44 % arvioidaan kohdistuvan henkilöstömenoihin, 32 % palveluiden ja materiaalien ostoon, 11 % investointimenoihin ja 13 % muihin menoihin. Kuntien tulojen ja menojen jakaumaa on havainnollistettu kuviossa 9.

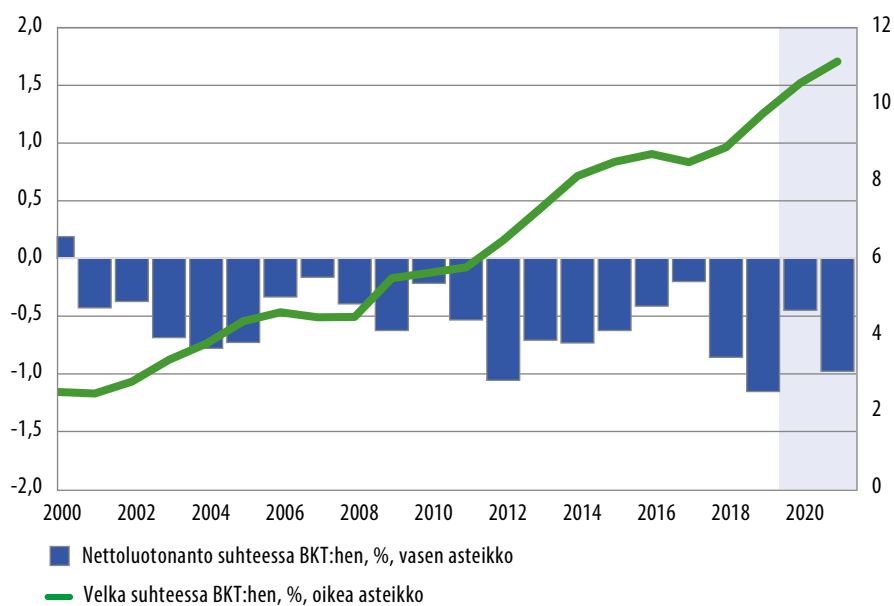
Valtiovarainministeriön ennusteessa on otettu huomioon julkisen talouden suunnitelmaan ja valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen sisältyvät kuntatalouteen vaikuttavat toimet. Arvioon on ennakoitu budjettiriihen pöytäkirjamerkintöjen perusteella myös seitsemänteen lisätalousarvioon kohdennettavat kuntatalouden tukitoimet.

Kuvio 9. Kuntien tulojen ja menojen jakauma vuonna 2021, %

Lähde: Valtiovarainministeriö

Alijäämän ja velan kehitystä on havainnollistettu kuviossa 10. Kuvioista nähdään, että paikallishallinnon nettoluotonannon arvioidaan olevan vuonna 2021 -1 % BKT:sta ja velan suhteessa BKT:hen noin 11 %. Näistä on kerrottu tarkemmin valtiovarainministeriön syksyn 2020 Taloudellisen katsauksen luvussa 2.3.

Kuvio 10. Paikallishallintosektorin nettoluotonannon ja velan suhde BKT:hen, %

Lähde: Tilastokeskus, valtiovarainministeriö

Valtion toimenpiteet vaikuttavat kuntien tuloihin ja menoihin. Nettomääräisesti valtion toimenpiteiden vaikutus on kuntataloutta vahvistava vuonna 2021.

Kuntien valtionavut ovat 12,4 mrd. euroa, mikä on noin 0,8 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisen talousarviossa. Edellä mainittujen valtionapujen lisäksi kunnille ja sairaanhoitopiireille korvataan täysimääräisesti koronavirukseen liittyvät välittömät kustannukset niin kauan kuin tautitilanne ja hybridistrategian toimeenpano sitä edellyttävät. Tässä talousarvioesityksessä näihin toimiin ehdotetaan 1,66 mrd. euroa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuuteen ehdotetaan 7,7 mrd. euroa, joka on yli 600 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2020 varsinaisessa talousarviossa. Vuoden 2020 tasoon verrattuna valtionosuuksia kasvattavat muun muassa peruspalvelujen valtionosuuteen tehtävä kertaluonteinen 300 milj. euron lisäys kompensoimaan kunnille mm. koronavirus-tilanteesta aiheutunutta verotulojen alenemista, indeksikorotus (2,4 %) 174 milj. euroa sekä asukasluvun ja laskentatekijöiden muutos 30,9 milj. euroa.

Hoivahenkilöstön sitovaan vähimmäismitoitukseen (0,7) ehdotetaan 53 milj. euroa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain uudistamiseen ehdotetaan 17,9 milj. euroa, josta 0,9 milj. euroa kertalisäystä. Asiakasmaksulain muutos alentaa kuntien maksutuloja, mutta alenema kompensoidaan lisäämällä valtionosuutta vastaavalla määrällä.

Yhteisöveron jako-osuuden korotusta 10 prosenttiyksiköllä jatketaan määräaikaaisesti vuodelle 2021, joka lisää kuntien tuloja yhteensä 550 milj. euroa, josta vuodelle 2021 kohdistuu 510 milj. euroa. Varhaiskasvatuksen maksujen alentaminen kompensoidaan kunnille kasvatamalla yhteisöveron jako-osuutta 2 %, joka lisää kuntien tuloja 102 milj. euroa vuositasolla.

Valtion korvaus kunnille veroperustemuutoksista aiheutuvista verotulojen menetyksistä on 2,36 mrd. euroa vuonna 2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla varhaiskasvatuksen uudistamiseen ehdotetaan vuodelle 2021 kertalisäyksenä 15 milj. euroa, josta 14,5 milj. euroa kohdistuu kuntatalouteen.

Vuoden 2021 talousarvioesityksessä kuntatalouteen kohdentuu merkittäviä uudistuksia mm. liittyen oppivelvollisuuden laajentamiseen ja hoivahenkilöstön sitovaan vähimmäismitoitukseen. Uudistusten vaikutus kuntien talouteen nousee monissa tehtävissä asteittain. Kuntatalouden menot kasvavat merkittävästi vuoteen 2024 mennessä, joskin uusiin ja laajeneviin tehtäviin kunnat saavat 100 % valtionrahoituksen. Esimerkiksi hoivahenkilöstön sitovan vähimmäismitoituksen vaikutus vuonna 2021 on 53 milj. euroa ja nousee 266 milj. euroon vuoteen 2024 mennessä. Oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuton toinen aste kasvattavat menoja 22 milj. euroa vuonna 2021 ja vuoteen 2024 mennessä taso nousee 129 milj. euroon. Hallituksen päätösperäiset pysyvät toimet lisäävät kuntatalouden menoja vuonna 2021 kokonaisuudessaan arviolta 370 milj. euroa ja ne yli kaksinkertaistuvat noin 790 milj. euroon vuoteen 2024 mennessä.

5 Yhteenveto

Tässä julkaisussa on tarkasteltu valtion talousarvioesitystä vuodelle 2021.

Pääministeri Marinin hallituksen talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta. Koronaviruksen aiheuttama kriisi loi tarpeen täsmentää hallitusohjelman tavoitteita julkisen talouden pidemmän aikavälin vakauttamisesta. Hallitus linjasi kestävyystiekartan ensimmäisessä vaiheessa kesäkuussa 2020, että tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:een vuosikymmenen loppuun mennessä.

Maailmanlaajuinen koronaviruspandemia on supistanut alkuvuonna 2020 Suomen taloutta vähemmän kuin suurinta osaa Euroopan talouksista. Suomen bruttokansantuotteen ennustetaan supistuvan 4,5 % vuonna 2020. Työllisyysaste laskee 71,5 prosenttiin ja työttömyysaste nousee 8 prosenttiin. Talous toipuu alkuvuoden 2020 pysähdyksestä asteittain. Vuonna 2021 BKT:n ennakoitaan kasvavan 2,6 %. Työllisten määrä supistuu vuonna 2021 vielä hieman, jolloin työllisyysasteeksi ennakoitaan 71,0 %.

Koronavirusepidemiasta seurannut talouden taantuma ja epidemian haittojen vähentämiseksi tehdyt toimet ovat kasvattaneet julkisen talouden alijäämää vuonna 2020 huomattavan paljon. Julkinen talous jää taantumaa jälkeensä heikompaan tilaan kuin ennen epidemian alkua. Lähivuosina näkyvissä oleva talouskasvu ei riitä vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ennalleen, ja julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä.

Hallitus tekee hallituskauden aikana taloutta vahvistavia työllisyystoimia, joiden tavoitteena on saavuttaa 80 000 lisätyöllisen työllisyysvaikutukset. Vuoden 2020 budjettiriihessä päätetyillä toimenpiteillä tavoitellaan 31 000–36 000 lisätyöllistä, yhteenlaskettuna hallituksen jo aikaisemmin tekemien työllisyyttä kasvattavien toimien ja työmarkkinajärjestöille annetun neuvottelutoimeksiannon kanssa.

Vuoden 2021 talousarvioesitys nousee 64,2 mrd. euroon. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoitaan noin 10,8 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 135 mrd. euroon. Menotasa nostavat koronavirustilanteeseen liittyvät määräaikaiset

menonlisäykset. Lisäksi menotasoa korottavat muun muassa työttömyysmenojen kasvu, laki- ja sopimusperusteiset indeksikorotukset, valtion palkkaratkaisu sekä jo aiemmin päätetyt lisäpanostukset, kuten HX hävittäjähankinnan arvioidut menovaikutukset. Talousarvioesitys sisältää myös merkittäviä kuntatalouteen kohdistuvia lisäpanostuksia.

Vuoden 2021 talousarvioesitys tullaan päivittämään myös www.tutkibudjettia.fi -sivustolle, jossa budjettia voi tarkastella visuaalisesti eri näkökulmista.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-331-1 (pdf)

Lokakuu 2020